

Možnosti omylu v nadsmyslovém světě, druh orgánového vědomí

Rudolf Steiner

Jak jste viděli, odehrávají se duševní zážitky znázorněné v dramatu *Probuzení duší* na rozhraní mezi smyslovým světem a nadsmyslovými světy. Pro duchovní poznání je mimořádně důležité, abychom upřeli svůj duševní zrak právě k oblasti tohoto rozhraní, neboť je přece přirozené, že zprvu všechno, co může lidská duše v nadsmyslovém světě prožívat, je jistou měrou neznámou zemí pro všechny schopnosti, pro všechno duševní prožívání člověka ve smyslově-fyzickém světě. Když se člověk různými metodami, s nimiž jsme se už seznámili, vžívá do duchovního světa, to je, když se duše v duchovním světě učí žít, pozorovat a mít zkušenosti mimo fyzické tělo, pak je k takovému životu, k takovému pocítování v duchovním světě nutné, aby duše vypěstovala zcela zvláštní síly a schopnosti. Musíme si ujasnit, že k plné iniciaci je nutné, aby člověk nepozoroval svět ve svém fyzickém okolí tak, že by svými očima a jinými smyslovými orgány a svým tzv. orientačním smyslem vnímal svět kolem sebe nebo o něm věděl svým rozumem vázaným na mozek a také si něm, jak tomu obyčejně bývá, tvořil své pojmy. Nutné je, aby se dostal do stavu, který můžeme označit jako „vnímání mimo své fyzické tělo“, aby poznal, že má ve svém duševním bytí něco, co lze nazvat duchovním tělem, které obsahuje zrovna takové vnímací orgány jako jsou oči, uši a ostatní vnímací a rozumové orgány fyzického těla, jenže vyššího druhu. Vidět svět bez pomoci orgánů smyslového těla, to je něčím, co je ve své střízlivosti výstižným definováním vědomí zasvěcenosti. Velcí zasvěcení, kteří dávali lidem významné kulturní podněty ve sledu časů, dosahovali v nejvyšší míře této nezávislosti na smyslovém těle a tohoto používání zcela jiného těla.

K pochopení všeho toho, třebaže ještě sám nejsem schopen vidět ani to nejmenší z vyšších světů, vede však právě zdravé, obsáhlé a všestranné myšlení. Pochopení předchází vlastním zření a žádným způsobem jím není ovlivňováno, ani samo neovlivňuje zření. Předcházející pochopení, uchopení všestrannou silou úsudku (k tomu ovšem nemá naše doba v nejširších kruzích vůbec žádný sklon) naopak citovou mysl, duši náležitě připravuje k tomu, aby mohla přiměřeným způsobem vstoupit do zření. A je obzvláště důležité připomenout, že k tříbení a pročištění duše můžeme významně přispět tím, že budeme objektivně rozumět pomocí toho, co má člověk dispozici jako zdravou sílu úsudku. Tato cesta zdravého pochopení a odmítání jakékoliv autority a jakékoliv víry v autoritu nabývá ještě zvláštního světla, když přistoupíme na jisté jemnosti okultního bádání. Z celého smyslu a ducha těchto přednášek vyplynulo, jak při krocích učiněných k iniciaci jde o to, aby se člověk při svém prožívání stal nezávislý na všem tom, k čemu mu může sloužit jako nástroj fyzické tělo, aby se učil žít ve svých vyšších tělech, ve svém těle elementárním neboli éterickém, ve svém těle astrálním a také v tom, co můžeme nazvat svým Já. Učinit se schopným k vnímání ve svých vyšších tělech, na tom zvláště záleží při všech krocích iniciace. Přitom je však nutností učinit něco pro to, aby se takový usilující člověk osvobodil od smyslově-fyzického těla, aby se vědomě zprostil všeho, co ho drží ve spojitosti se světem, pokud tato spojitost vyplývá jen z

nástroje fyzického těla.

První procitnutí tohoto nadmyslového vědomí je takové, že v počáteční době ještě vůbec nesměřuje k zevním bytostem. V tom se dokonce skrývá mnohonásobná možnost omylu pro ty, kteří v sobě vypěstovali - řekněme pomocí esoterního vývoje - dar jasnozřivých sil. Rozvíjení jasnozřivých sil postupuje stupňovitě. Hned na prvním stupni jasnozření se v člověku vyvíjí tak mnoho různých věcí, že také mnohé spatřuje ve svém okolí. Byl by však na omylu, kdyby byl okamžitě přesvědčen, že co takto vnímá ve svém okolí - řekněme v duchovním prostoru - že to již je duchovní skutečnost. Tímto stavem astrálního jasnozření prochází i Jan Thomasius v našem rosikruciánském dramatu. Chci vám jen připomenout obrazy, které se vynořují před jeho duší, když v meditaci sedí v popředí jeviště a cítí, jak v jeho duši vystupuje duchovní svět. Vynořují se obrazy a prvním je to, že duch elementů předvádí před jeho duší obrazy bytostí, které zná již ze svého života. Drama se odehrává tak, že Jan Thomasius poznal ve svém životě profesora Capesia a doktora Stradera. Oba je zná z fyzické úrovně a na této úrovni si také o těchto osobnostech učinil určité představy. Když u něho po velké bolesti takřka propukne jasnozřivá schopnost, vidí opět profesora Capesia a doktora Stradera. Ale vidí je v pozoruhodných podobách. Capesia vidí omládlého, jakým byl ve svých 25-26 letech, a nikoliv jakým byl v době, kdy Jan Thomasius sedí při meditaci. Ani doktora Stradera nevidí, jakým je v této době, ale vidí jej takového, jakým musí být, až se v této inkarnaci stane starcem. Tyto obrazy a ještě mnohé jiné procházejí duší Jana Thomasia. V dramatizaci se to dá znázornit jen tak, že obrazy, oživené v duši meditací, se odehrávají na jevišti. Chyba nemůže být v tom, že by to snad Jan Thomasius považoval za klam. V tom by se úplně mýlil. Jedině správnou náladu k tomu všemu lze vyjádřit asi takto: Dosud nemohu ještě vědět, nakolik je to klam, nebo skutečnost. Ještě neví, co se zde obrazem znázorňuje. Zda je to zevní duchovní realita - např. co je zapsáno v kronice akaša - nebo zda on sám rozšířil své vlastní Já ve svět. Správné může být obojí a on musí připustit, že obojí je správné. Chybí mu dar rozlišování mezi duchovní skutečností a obrazným vědomím. To si musí říci. Teprve od chvíle, kdy nastupuje vědomí devachanu, kdy Jan Thomasius prožívá duchovní realitu v devachanu při vnímání duchovní bytosti, kterou zná již z fyzické úrovně - při vnímání Marie - teprve potom se může opět ohlédnout nazpět, aby rozlišil skutečnost od pouhého obrazného vědomí. Jak je vidět, člověk musí ve svém ezoterním vývoji projít stavy, kdy je obklopen obrazy, ale ještě nemá naprosto žádnou schopnost rozlišování mezi tím, co se projevuje jako duchovní realita, a mezi samotnými obrazy. V obrazech rosikruciánského dramatu se ovšem projevují duchovní skutečnosti. Co se např. ukazuje jako profesor Capesius, je reálným obrazem jeho mládí, napsaným v kronice akaša, a co se jeví jako doktor Strader, je z této kroniky reálným obrazem Stradera stáří. V dramatu jsou tyto obrazy míněny jako skutečnost; pouze Jan Thomasius neví, že jde o skutečné bytosti.

Toto stadium, kterým prochází Jan Thomasius, bylo prožíváno na nižším, snivém stupni za starého měsíčního vědomí, kdy ještě vůbec nemohla nastat možnost rozlišování. Rozlišovací schopnost nastala teprve později, což si musíme dobře uvědomit. Při reálně vznikajícím jasnozření zprvu nevidíme zevní duchovní bytosti, vidíme obrazy. A musíme se zeptat: Co znamenají tyto obrazy, které se zde vynořují?

Pohled'te, na prvním stupni jasnozření rozhodně nejsou tyto obrazy výrazem zevních reálných duchovních bytostí, ale co zde vystupuje, je zprvu jakýmsi druhem orgánového vědomí, je ven do prostoru promítnutým obrazem toho, co se vlastně odehrává v nás samých. Uved'me si skutečný příklad. Když duchovní badatel začne v sobě vyvíjet síly, může mít třeba pocit, jako by vnímal ve vzdáleném prostoru dvě světle zářící koule. To jsou tedy dva obrazy nějak barevně zářících koulí. Kdyby si nyní duchovní badatel řekl, že zde někde venku jsou dvě bytosti, myslel by si pravděpodobně něco velice klamného. Takového něco zprvu nebude v žádném případě skutečným stavem věci; určitě tomu bude docela jinak. Jasnozření vnímá jako dvě koule jisté síly, které pracují v něm samém a promítají se do prostoru. Tyto dvě koule mohou např. znázorňovat to, co pracuje v astrálním těle duchovního badatele a co vnitřně podmiňuje v jeho očích sílu vidění. Tato síla vidění se mu navenek může promítnout ve tvaru dvou koulí. Jsou to tedy vlastně vnitřní síly, které jsou prožívány jako venku se nacházející jevy astrálního prostoru. A mohl by nastat velký omyl, kdyby se to snad považovalo za ohlas zevních duchovních bytostí.

Ještě nesprávnějším je, slyší-li někdo hned zpočátku pomocí nějakých „prostředků“ - abychom tak řekli - hlasy, a když tyto hlasy vysvětluje jako vnučení zvenců. To je tím nejhorším, čemu se může propadnout. Něco takového sotva bude něčím jiným, než ozvěnou některého vnitřního pochodu. Co se ukazuje jako barevné obrazy, jako obrazy tvarů, bývá zpravidla znázorněním čistých pochodů ve vlastním nitru, kdežto hlasy naopak obvykle znázorňují zpustlé věci, odehrávající se v duši. Kdo začíná vnímat hlasy, učiní nejlépe, vyvine-li zprvu k obsahu těchto hlasů největší nedůvěru. Vidíte, že začátek obrazného představování se musí vždy podnikat s velkou opatrností. Je to určitý druh orgánového vědomí, promítání vlastního nitra ven do prostoru.

Usiluje-li duše o jasnozřivé vědomí v pozemském bytí, tak je ovšem přirozené, že tato duše, když se stala jasnozřivou, se může zdržovat v duchovním světě mimo své tělo a také se může opět do fyzického těla vracet (to musí jako pozemský člověk), tedy může zase žít tak, jak prostě musí člověk jako pozemšťan normálně žít ve smyslovém světě. Duše, která se stala jasnozřivou, se zákonitě musí umět pohybovat v duchovním světě a vždy zase musí umět překročit hranice do světa fyzicky-smyslového a zde - smím-li se vyjádřit triviálně - musí se umět správným, věcným způsobem chovat. Protože schopnosti duše musí být jiné pro duchovní svět a jiné jsou při používání fyzických smyslů a celého ostatního fyzického těla, musí si duše v určité míře vypracovat pohyblivost, chce-li se stát jasnozřivou k vy- cit'ování se v duchovním světě a k jeho prožívání se schopnostmi k tomu potřebnými; a potom, když překročí zmíněnou hranici, musí zase s odpovídajícími schopnostmi umět prožívat smyslový svět. Není vůbec snadné přivlastnit si tuto schopnost, tuto pohyblivost, tuto schopnost proměny, ale pro správné odhadnutí rozdílu duchovního světa od světa fyzicky-smyslového se musí duševní zrak ostře upřít právě na tuto hraniční oblast mezi oběma světy. Musíme přesně vidět samotný práh, přes který musí duše přejít, chce-li z fyzicky-smyslového světa vniknout do světa duchovního. Neboť jak během tohoto přednáškového cyklu nejrůznějším způsobem uvidíme, může být pro duši jen ke škodě, kdyby zvyky jednoho světa vnašela do druhého světa, pokud v jednom nebo druhém směru musí překročit práh.